

EXTRA PERIODICO OFICIAL

ORGANO DEL GOBIERNO
ESTADO LIBRE Y

CONSTITUCIONAL DEL
SOBERANO DE OAXACA

Registrado como artículo de segunda clase de fecha 23 de diciembre del año 1921

TOMO
XCVIII

OAXACA DE JUÁREZ, OAX., JUNIO 7 DEL AÑO 2016.

EXTRA

GOBIERNO DEL ESTADO PODER EJECUTIVO

SUMARIO

TRADUCCIÓN A LA LENGUA AYUUJK DEL DICTAMEN DEL PROYECTO DE DECRETO POR EL QUE SE ADICIONAN Y REFORMAN DIVERSAS DISPOSICIONES DE LA CONSTITUCIÓN POLÍTICA DE LOS ESTADOS UNIDOS MEXICANOS.

GLOSARIO DE TÉRMINOS

- Apajx'in: discriminación
- Awäts'ätk: libertad
- Ayuujk: hace referencia a los que hablan una lengua (indígena), refiere a los pueblos indígenas –ayuujk käjpt'i- y al mismo tiempo se refiere a los hablantes de la lengua mixe –ayuujk jääyt'i-.
- Éy juky' äjt'in: Bienestar, buen vivir
- Ja tu'uk jääy payëky, wëntsej'k'in: garantía individuales
- Jawyakyxy: Fracciones
- Jää'y awä'ts' äjt'in, éy tyuu'n'in: Derechos humanos
- Jatyany: Párrafos
- Kutujk: Ley
- Kë'm juky' äjt'in: cultural, nuestra propia forma de vivir, identidad.
- Kë'm tanëp'äk: Autonomía, decidir por nosotros mismos.
- Kuk'et tuntääjk: gobierno estatal
- Kutujk tanëp'äp'të: Diputados
- Mëj tuntääjk: gobierno federal
- Mutsk tuntääjk: gobierno municipal
- Natsp'äjtëk: Objetivos
- Nëtanaapyë'ti: Senadores
- Nëkapyxy: artículos
- Nëwemp'ti Kutujk: Constitución Mexicana
- Pëktäky: Apartado
- Tuntääjk: Niveles de gobierno, instituciones
- Tuktäx' äjt'in: Igualdad (ser todos iguales)
- Tiy tyuu'n'in: Derechos

Gaceta Parlamentaria, Cámara de Diputados
viernes 27 de abril de 2001.

DE LAS COMISIONES DE PUNTOS CONSTITUCIONALES Y DE LOS ASUNTOS INDIGENAS CON PROYECTO DE DECRETO POR EL QUE SE ADICIONA UN SEGUNDO Y TERCER PÁRRAFOS AL ARTICULO 1; SE REFORMA EL ARTICULO 2; SE DEROGA EL PÁRRAFO PRIMERO DEL ARTICULO 4; Y SE ADICIONA UN SEXTO PÁRRAFO AL ARTICULO 18 Y UN ÚLTIMO PÁRRAFO A LA FRACCIÓN TERCERA DEL ARTICULO 115 DE LA CONSTITUCIÓN POLÍTICA DE LOS ESTADOS UNIDOS MEXICANOS.

HONORABLE ASAMBLEA:

A las Comisiones Unidas de Puntos Constitucionales y de Asuntos Indígenas de la Cámara de Diputados del Honorable Congreso de la Unión, fue turnada para su estudio y dictamen, la **Minuta con Proyecto de Decreto por el que se adiciona un segundo y tercer párrafos al artículo 1; se reforma el artículo 2; se deroga el párrafo primero del artículo 4; y se adiciona un sexto párrafo al artículo 18 y un último párrafo a la fracción tercera del artículo 115 de la Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos**, enviada por la Honorable Cámara de Senadores, de conformidad con el procedimiento que establece el artículo 72, inciso a) de la Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos.

Conforme a las facultades que les son conferidas a las Comisiones por los artículos 39, 40, 44 y demás relativos a la Ley Orgánica del Congreso General de los Estados Unidos Mexicanos, así como 60, 65, 87, 88, 93 y demás concordantes del Reglamento para el Gobierno Interior del Congreso General, se presenta el siguiente:

DICTAMEN

A). Con fecha 25 de abril del año 2001, fue aprobado por las Comisiones Unidas de Asuntos Indígenas, Puntos Constitucionales y de Estudios Legislativos del Senado de la República, el dictamen sobre diversas iniciativas presentadas sobre la materia a efecto de presentar al pleno el proyecto de decreto que reforma los artículos 1º, 2º, 4º, 18º, 115º la Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos.

B). En sesión pública celebrada por el pleno de la legisladora, el 25 de abril del año 2001, fue aprobado por ésta el dictamen enunciado en el inciso A) de este apartado.

c). Recibida la **Minuta con Proyecto de Decreto por el que se adiciona un segundo y tercer párrafos al artículo 1; se reforma el artículo 2; se deroga el párrafo primero del artículo 4; y se adiciona un sexto párrafo al artículo 18 y un último párrafo a la fracción tercera del artículo 115 de la Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos**, en la Cámara de Diputados del Honorable Congreso de la Unión, el 26 de abril de 2001, el

Presidente de la Mesa Directiva, en uso de las sus facultades legales y reglamentarias que tiene atribuidas, acordó dar a la misma trámite de recibo y ordenó su turno a las Comisiones de Puntos Constitucionales y de Asuntos Indígenas, para su estudio y elaboración del dictamen correspondiente.

D). En reunión de las Comisiones de Puntos Constitucionales y de Asuntos Indígenas celebrada el 26 de abril del año 2001, se dio el trámite de recibo correspondiente y se aprobó iniciar la discusión de la Minuta de referencia.

E). Con fecha 26 de abril del año 2001, en sesión de Comisiones, existiendo el quórum reglamentario, fue aprobado el presente dictamen, por lo que se pone a la consideración de esta Soberanía para su discusión y resolución constitucional.

//Traducción a la lengua ayuujk –mixe- del estado de Oaxaca//

II. MITI OJTS YÈK TANÈEPATY YÄ NÈKY KYJXY /MATERIA DE LA MINUTA/

Miti yä't nëky nyëkpyxy nyëmatyakypy mä yèk tanëp'äty, yèk amtyë pëktsëy jats tyëk'atst ja myët'u'ukp' nëkapyxy (Art. 1) mä ja nëwemp'ti jää'y ja myëj nëky, jats yèk pëktä'äkt mä ja myët'u'uk jaatyany ja tuktäx' jää'y äjt'in jats ja nëkupj'k'in nëjum ja nëwemp'ti jää'y; mä ja myëmatsk jatany yèk kujay'ti mä ja matsk nëkapyxy (Art. 2), Mä yèk tanëp'äty ku ka'ap ja jää'y y'uk mëk tunit jati'inyi jats ta akuwänt këxp, jats nay jap yèk jatany ja awä'ts jää'y äjt'in nëtuki'iyi; jats myëtëkëk jatany mä yèk tanëp'äty ka'ap mup'äat niti ampajx'in. Yä't jap yèk n'ëxu'uty mä ja wenk puix wenk käjpt tanëp'äty ja jää'y jë'y awä'ts äjt'in nëkupj'k'in.

Ja ja'y miti yèk pëktäp myët'u'uk nëkapyxy (Art. 1) mëk tanëp'äjt'in nëkupj'k'in ja' mä nëtuki'iyi ja nëwemp'ti jää'y nyay exkapyë'ti jats t'ëkkäp'ti ja: tuktäx' äjt'in, ja awä'ts jää'y äjt'in, jats ma ja apaxk yèk tsumy, jats ka'ap y'uk etn't ja ayuujk apaxk.

Tyanëp'äjt'äp'ti ja Senado de la República jats y'ett ja awä'ts äjt'in jats yèk tun'äti ja ayuujk wënmiäny kutujk mä ja matsk nëkapyxy, ja këxp ku tawa'ts ojty tyany ku ojts ja tyëk'atsy ja t'u'uk nëkapyxy.

Ja jemy mats nëkapyxy (Art. 2) mä yä't nëky yèk tanëp'äty, jap t'è yèk jatany ja exkäp'in ja nëkupj'k'in mä ja ayuujk puix käjpt ja tsyë'nä'yënt'i, jats ja jää'y ja y'awäts'äjt'in nyëkupj'k'in, mëst ja pyujx ja kyäjp. Mä yä'tpi wënmiäny ojts tsyontä'ky mä ja mëj nëky yèk kutujk'ti yèk jäty 1917 jumë'ti jap myëtëkëk nëkapyxy (Art.3) ojts yèk pëktä'ky ja äxpëjt'in wejt'in käjt'in wënmiäny; ja ee px wëxujk mëkapyxy (Art. 27) mä ja kämtump' ja wyënmiäny ja syotëkëk y'u yèk ix'y jats ja nääjk ja käm; ja makëpyxy oep'x t'ëkëk nëkapyxy (Art. 123) mä yèk jatany ja tump'äti ja nyëkupj'k'in. Yä'tpi wënmiäny mä ojts yèk jatany mëj nëky yèk kutujk'ti kixpy jaayëp 1917 jumë'ti, myët'u'uk yë' mä ja mëj puix käjpt t'ëkkäpy ja ayuujk jää'y ja pyujx kyäjp tsyë'nä'y'in tanää'y'in wënmiäny.

Yä't tunpaj'ti t'è tyuny mä ja Poder Revisor t'è t'exti mëst ja kutujk'ti. Èxäm atëm najl'wë'am su smët'uuyin ja makëpyxy makomokx nëkapyxy (Art. 115) mä jatany nët'u'uk ja puix käjpt kë'm tanëp'äty ja kutunk'aty jats ja papee'tin pakoo'tin; jamakëpyxy maktujt nëkapyxy (Art. 116) tyanëpaty su tyuny pyiky ja t'ëkëk nëwiinyit tuntääjk; ja makëpyxy ee'px matsk (122) yèk nëkaxikypy sän ja puix käjpt ja wyënmiäny myajay mä ja käjpmi tyëw'aty Distrito Federal, ja'en yèk nekaxikypy atëm ja ntunk pëk; jats yä't ntajp'ëkj'x'in mëst ja makëpyxy ee'px mäjk nëkapyxy (Art. 130) miti tyanëpaty sutsoo tyunt ja tsäp'tëjki mëst ja nëwemp'ti käjpt-tuntääjk.

Ja jemy mats nëkapyxy miti yèk tanëp'äty wa'ja tyatsoontakpy ja nëkäp'x'in ku atë'm ja nëwemp'ti mëj käjpt nëtuki'iyi ja'a jats ka'a mup'äat nyawyakxyë'ti.

Myëmatsk jatany pyëkmukpy ja exkäp'in ku atë'm namay ja puix käjpt, ääw ayuujk yä nëwiinyi njuky'ajtyin.

Nayë jap myëmatsk nëkapyxy (Art. 2) yèk jatany su ja ayuujk puix käjpt yèk nëmatow'ti, jats nayëtë'n ja pee'tin koo'tin miti yèk ta'ëkkäp'ti ja ayuujk jää'ytyt.

Mä jao tsyontä'ky ja nëkäp'x'in jats tanëp'äty ku ja kuk'äy'ti tuntääjk pyatyë'ti t'astsoojëmp'ët'i ja ayuujk puix käjpt ja wyënmiäny nyjuty. Ja tsën päjt'ët'ip tanëp'äty mä ja kyutujk'ti tyëk wënkëttäktit ja këxp ku ja may pyujx may kyäjp, may ääw may ayuujk t'ëk'atsy jats ja juky' äjt'in t'mëst'ët'i, t'ëk'äts'in yä't mä ja kuk'et tuntääjk.

Mä ja A pëktäky, mä ja tyuktujk jawyakyxy, mä yèk jaatyany ja puix ja käjpt ja y'awäts' äjt'in jats kë'm ja tsyë'nä'y'in tyanä'y'in tanëp'äty, yät kuwänt yèk exk'äp'ti jats yèk wëntsektit ja tsënamyujk'ti jats jë nawyäl'mujk'ti; ja yèk kutujk'ti; ja kutunk pëktäjk'ti, tanëkäp'x'in; ja tunk pëk jats ja juky' äjt'in, ja ääw ayuujk tyuuyë'ty jats yèk nëkup'ok; tunk pëk jats ja et näxwiinyit yèk exyett ja nääjk ja käm, ja kipy ja ojts mä yèk tük'ëpety yèk taxl'jety, yèk ajot'aty; ja kutunk tanëp'äjt'in mä ja must tuntääjk. Jats nayëtë'n mä ja kuk'et tuntääjk. Yä't nuki'iyi jam nyakyutyë'y'i mä ja nëwemp'ti kutujk jats ja wäjkwiinyit kutujk, ja këxp ku yät t'ëkmukt' t'ëxmukt' sä ja pyujx kyäjp tsyë'nä'y'in tyanë'ti.

Mä ja B pëktä'ky, jap ja tunpaj'ti yèk jaatyany miti tya nëpaty ja tuktäx' äjt'in, nëtuki'iyi ja ayuujk käjpt, mä kyutëky ja apaxk'in, jats jatë'n yèk natsp'ätyt ja éy juky' äjt'in miti ja nëwiinyit jää'y päät äjt'ët'ip. Täxujk jawyakyxy mä yä't yèk jatany miti yèk natsp'ätyt'ämp; ja putëjk'ti mä ja puix käjpt tsyë'nä'y'in, myuwenit kyaa'ët ja kawënkäpiky äxp'äjt'äjk; jats nëtuki'iyi pyät'ët ja tsëyëky; mä nayëtë'n yèk mëj pëktä'kt ja puix käjpt ja tsyëy'tyë; ja jëen

téj k myéjé kyajaa'et, jats y'eyit pyááit; ja té'esyéjé nayeté'n tatékéit ja tunk pék; jats myuwenit kyajaa'et ja pujx tukápxpí, jats ja awá'ts'ájtín má ja pujx kájp ké'm tunté jats tyék tuntit ja pujx má ja áaw ayuuj pyétsimy; ja kám tunk yuwenit kyajaa'et jats yék putékéit ja kámtumpéit, etp mééts ja et náxwiinyit ja kájp exyeyit; ja tanépiájtín jats yék exyeyt ja méttumpit; méét ja y'uunk y'unájtí; jats ja pujx ja kájp yék yékié'ém ma ja tunk pek yék tanépiájtí.

Ja B pékti'ky tya jép kixypy má yék jatany jats tuki'iyí miti té yék tanépiájtí yék natspááit; ka meeny tanépiájtín má ja méj tuntáájk, ja kuk'et tuntáájk jats ja mutsk tuntáájk; ku jaté'n kya yéktunt nnuoko éy wénmá'ny ja yí tyany.

Miti tya jépkixypy má ja myé matsk nékapyxy jap yék jaatyany ja tuknáx ájtín, jats ka'ap pén ték atsy tnematotp ku ja ayuuj kájp yék putékúti ja kéxp ku mék, kaja té yék méetunékyétyé má myiny kyuputy yé et yé xéw, tsojklp ja pujx kájp jyantsy yé putékúti, nayeté'n ixy tséky já ku yá't éy mupááiy yjéwets yjépké, jats yék tsepékéti, ka'ap ja'a yék tséky. Miti ja kutujk jats ja tiy tyuu'nín yáp yék tanépiájtí, ka'ap ja ja ayí jats tukyí pén ayuuj jáátyyí, nayeté'n ja pujx ja kájp pén yjaak ex kapyxy ja kyé'm jujky ájtín jats twánfí, tanépiájtí ku jaté'n yék exkáptí, éy ka'ap tukiyí sám ja ayuuj kájpí, jaté'nnsén ja'a yék tanépiájtí. Etp kuwání yék wentséktí sá yé kutujk tanépiájtí.

Má tyék'atsy ja maktáxx nékapyxy má yék piky ja myétu'uk jatany, jats nyaxy má yé mats nékapyxy.

Yék péktákp má ja myétutujk jatany (párrafo 6) ja maktuktujk nékapyxy (artículo 18) má yék tanépiájtí ku ja tsumy jáá'ytyé, yék tsumfí kájp wénkon, ka'ap ja ayí jats jáá'ytyé sá jty myiny má ja Colegiatura néky, ja kéxp ku yá't tiytyuu'nín nétki'iyí ja néwempit jáá'y pyááitíyí.

Má yá't néky jatany yék tanépiájtí jats ja jatany miti tya jépkixypy yé III jaawyakxy jamaképyxy makmox nékapyxy (Art. 115), jats yék tanépiájtí ja ayuuj kájp jé tyiy tyuu'nín; jats kyápxití myatyáktí nyamyukéit sá ja kutujk tanépiájtí, jats jaté'n tyumukéit jats ja kyájp wémpétsémtí.

Yá't néky kuwání tajépkéxt yé wénmá'ny jatany jap má yé téképkíky yé nékapyxy, jats ku yé jawyeeen nékapyxy jap myiny ku yá't néky tyunéki kyém japom ku pyéts'ím jap Dario Oficial de la Federación.

Yé matsk nékapyxy (Transitorio) nyé anempy ja Congreso de la Unión jats ja ti tyumpéit má ja kuk'eté tuntáájkí, kuwání tanépiájtí jats tyutékí miti yá kutujk néky té yék jatany.

Yé téké népyxy (Transitorio) nye anempy jat ja kutunkí pén pít ájtéitp, jats kuwání yék ext má ja pux kájp tsyéntí tyantí jats jaté'n yék tanépiájtí wyénkéti'ákt ja Distritos uninominales, jats jaté'n ja pujx kájp jaté'n tyuntí pyékti.

Yá't tya jépkixypy, ja maktáxx nékapyxy (Transitorio) miti nye anempy ku ja néwempéit méj kutunk (Poder Ejecutivo Federal) tkápx wá'kxt yá't néky, má jap yék néntíyí'ky jatit kéxp tyunyí jats ti jatí jap té tyék'atsy má ja néky miti Néwempéit Kutujk myéet, jats nayeté'n yék jáanyáxt má ja pujx kájp jé y'ayuykí, jats yá't yék kápxwá'kxt má ja néwempéit ayuuj kájpí.

III. VALORACIÓN DE LA MINUTA

Miti té tyék wénkéti'áktí jam Senado kaja tunk yé' té myiny kyéputy méet ja partidos políticos té jats yá't wénmá'ny wyénkéti'ákt. Wá'én yék éxaapy jats tu'ikyí ja tuuní pékén tyuu'yéty, ka'ap ja ké'm wénmá'ny myéjati'ákt, jats ja néwempéit kájp myéjé kyajaa'et méet nétki'iyí ja kyupujx kyukájp.

Miti nyék pawénmaamy yék éxaapy jats yék wétséke't yék exyeyt ja ké'm jujky ájtín, jats nayeté'n yék tanépiájtí ja tuuní ana'mín jats ja pujx kájp myeeny myéjé kyajaa'et, ey tsuj tsyéntí tyanéit, má ja yujky ájtín tyék náxtí, nétu'uk nétu'uk ja ayuuj néwempéit kájp.

Ja tunmájkín té tyunyí má ojts tyoontá'ky ja éy yék wénkéti'áktí ja tsep jap Chiapas, yá'tén yék tsokp néjum. Ojts nayeté'n yék tanépiájtí ku kuwání kapyxy matyá'ky tsé'ky sá ja pujx kájp tsyéntí tyanéit jats su y'ayowí, ka'ap ja tutuj makoo'yék jít, jaté'n ja yék wénkaxékp sá ja kájp tsyéntí néwiiny, mayén atém né makox millón jáá'y, pats kuwání ja kutunkí ja papépi pakompé tanépiájtí jats wyénkéti'ákt yá't wénmá'ny jotékéé'yín.

Ja néky já'y miti ojts ja néwempéit méj kutunk (Ejecutivo) ojts itanépiájtí ja'én yék nékaxíky jats wyénkéti'ákt ja tsep. Ka'a yá't y'eyit ku ka'a yék exkáptí ja ayuuj jáá'ytyé nétki'iyí, sá y'ayowí jyáti kyupati má ja néwiinyt náxwiinyt. Katsén nayeté'n yá't y'eyit ku nukoo ja néky yék japyétsé'mpt uk ja kutujk yék tanépiájtí, wá'én tsojklp ja tuu'nín péjkin, ka'pyxy jats jatyé yék tanépiájtí.

jatukpiky ja wénmá'ny miti yék pawénmaamy ku nékx ja néwempéit kájp nyawyakxyéyí ku ja ayuuj kájp yék exkáptí ja kyutujk, jaté'n sám ojts wyénkéti'ákt má ja COCOPA-EZLN matyá'ky.

Ja éy wyénkéti'áktín tsénáályín jantsy yék éxaapy, jats yá't nékxy jéky y'ity kuwání méet tsyékyí ja tuknáx'ájtín jats ja yék kutujkín.

ja partidos políticos té, ja Senado de la República nétaanaapyí, tanépiájtí jats tyék wénkéti'áktí yá't wénmá'ny, jéky ja tunk té yé'y té tyunyí, jats yá't néky té pyétsimy.

Yék jákyukp ku tsyékyéyí yék exkáptí ja ték'atsy jujky'ájtín, jats nayétién tsyékyéyí ja néwempéit exkáptín myékti kyajaa'it, sám yék exkapy yék kupiky ja ték'atsy ák, nayétién yék wénsé'ákt sa ja néwiinyt jáá'y tsyénamyuktí.

Éxámén yék tanépiájtí jats wyénkéti'ákt miti ja pujx kájp matsk maképyxy juméjt té y'ayowí, méet ja exkáptín ja kutujkín, jats nayétién ja tunk ja pékk miti tén tsojklp jats ja néwempéit kájp myéjé kyajaa'et méet nétki'iyí ja kyájp.

Má yá't té wyénkéti'áktí jam Cámara de Senadores ee'px makox amp ja maktáxx po', nétki'iyí ojts tajotokúti jats tnétsápxájtí, jaté'n kyukéxi ja tunk pékk, ja kápxín matyáájkín, pén jatí té tatektí yék wénséjéktí ja ték'atsy wénmá'ny, kuwánéts nayeté'n yék tajotékéy ja néwempéit jotmay.

Nékaxékp yáp miti yá't néky jyatyampy miti tyanékexyxy yé Senado ja Camara Legisladora sá tu tyintí pyékti: jawyeeen yék nékapyxy má yék péktáky jatit yá't y'eyí má já méj néwempéit kutunk tkéxy, jats ka'ap ték'atsy y'ayuyk pétsémtí miti ojts jawyeeenp myénkéti'ákt má ja COCOPA jats ja EZLN; má ojts yék ta mupááiy'ky ja Secretario de Gobernación jamyíp ee'px májk amp jé tékték po'; ojts yék patmatéy ja ayuuj jáá'ytyé miti méntip wénp pujx wénp kájp má yá néwiiny, jats nayétién pén ték'atsy wénmaatyí; japs nayétién ja wíjy kejy jáá'y jay anamín, kuts ojts yék matéy ja EZLN ja y'áaw y'ayuyk, jats ja Consejo Nacional Indígena myatyáktí jats tyék wénkéti'ákt ku yék pékti'ákt nayétién tu'uk jé néky miti putékúti jats tuknáx yék nématot yé áaw ayuuj.

Miti yá't néky tyanépatyxy jats yék akonmuktí ja tu'uk nékapyxy méet ja matsk nékapyxy, jaté'n kapyxy sám jap myiny Néwempéit Kutujk kixpy; máts wyénkéti'ákt ja myétu'uk nékapyxy yék pékti'ákt jé jatany má yék tanépiájtí ku nipén kya yék apaxt, má ja jujky'ájtín nyaxy yá néwiiny.

Jaté'nts ja nékapyxy tméti'nt sá ja néky anapién jap miti éxám tump, má tyék nékaxi'iky ja awáts'ákt, jats miti yék tapujáytí.

Ja tu'uk nékapyxy miti éxám tump, myétampy ja já'y má jap ja kutujk miti tyanépatyxy ku nétki'iyí ja néwempéit jáá'y pyááití yá't tyu'nyín, jats myé matsk nékapyxy má yék péktuky, jats ka'ap y'uk etnéit ja ta ákuwání tunk. Ku yá't yék ájamyuktí pyatypy yé', jaté'nts tukétyí myéjé tu'ukytí ja wénmá'ny jats tyék muwené ja myajááw má tanépiájtí ja jáá'y ák, méet ja pujx kájp jats ja myeku'utéktí.

Jatyí yék tapujáytí ja jáá'y ja tyuknáx'ájtín, jats yék péktuky ja apaxín, ní pén mupááit kya yék apaxt.

Mitit wénkéti'áktí jap nékxy tsyoonáky ja jáá'y nyekupokp, ja tyiy tyuu'nín, jats nayétién ja kájp kutuk, japs nayétién yék tapéktí ja nékapyxy miti payéyeyí, má yék exkapy tu'ukytí ja néwiinyt kájp, jats jap tyajétyxy ja ayuuj jáá'ytyé miti yá tsénaatyí.

Yék pamaapy yék patájp ku yá't exkáptín, yék kutujkín, tyék amáátyéktí uk tyék kutéke'ity ja tu'ukytí ájtín ja némiinyt kájp.

Ja jemy matsk nékapyxy yék nékaxipy ja' ku ja ayuuj kájp ja kyutujkín. Jaté'n ta tsoo'náky ku tu'ukytí jats ka'ap mupááit nyawyakxyí ja néwempéit kájp.

Miti yé néky kutujk éxám tump nyatsjáwip ja' ja néwempéit tukyí kájp, ja' ku ka' tjatany. Yé maktáxx nékapyxy (Artículo 4 vigente) jap tsyény jats yék nékapyxy yé máyp kyájp ayuuj tséná'yín, yé ee'px makox nékapyxy (Art. 35) ja' ja tyipy ja néwempéit ja nyéwá'ts'ákt, má kyaxi'iky jap ee'px maktáxx nékapyxy (art. 39) jats ee'px wéxujk (Art. 27) miti tiytyuu'nín pájftí. Yé mayjáájp ájtín exkáptín yék jákyukp yé' ku néwiinyt jáá'ytyé ka'a mupááit tyéknawyáktí yá't et náxwiinyt.

Ja Néwempéit Kájp té myiny kyuputy ja wénmá'ny ku tukyí tsyékyí, jáá'ytyé jaté'n yék ixy ku ojts ja poop jáá'y jam jatí'ukp et yék payé'y ja néwá'ts'ákt, jats myéktí ku ja' yék nékupéky jats yék ékapy tukiyí ja néwiinyt kájp. Nayé ojts tyunyí jyatyí ja tsénamyukk méet ja poop jáá'ytyé pats ja uu'unk unájk ték'atsy muum t'extí; yá't tunkpát wénmá'ny myéépy jats tu'ukytí ja tuu' yék patéktí yék kapuputy, nayétién tsé'nté té'n yék exkapy ja ayuuj kájpí miti yá jujky'ájtín néwiiny et, néwiiny kyájp.

Yé exkáptín yék tony méet ja wénséjéktín má tuknáx jáá'y ákt; má nyé kaxiky jap tu'uk nékapyxy. Jaté'n yék exkáptí ja pujx kájp, ja ku jty ka'ap yék wénséktí yék apaxtí ja'a jats ka'ap yék méj pékti'áktí éy yá wéntíxyxy yja tsénaanyéti, xámtsín ja wénmá'ny wyénkéti'áktí, méet ja kutujkín jats ja kám tanépiájtín miti némiinyt jáá'y pájéití jats miti ja néwiinyt kutunk tyanépiájtí.

Ja ayuuj kájpí jéky ka'a té yék exkáptí jats ja akáts kutunkí ja néwempéit kutunkí nijuní kya exémpítyí. Éxámtsén tyék'atsy jats yék exkáptí má ja kutujkín néky jats jaté'n wyénpétsémtí, myéjati'áktí.

Má já néwiinyt kájp wénmá'ny, jap matsk nékapyxy kyaxi'iky ja ayuuj kájp jé kapyxy. Yé kájp (pueblo) já'y-wénmá'ny ka'ap jyáti wyénkéti'áktí, kaja ja nyé kapyxy nyé matyáky jats jéky'ám té yék tséni yék taní jats éxám jaté'n wyénkaxi'iky méet ja y'áaw y'ayuyk, ja wénmá'ny.

Ja puix kájp (comunidad) ayuuj-ja y kapyxy jawé yé yék nēmatēy pats kēxp jatē n Yek tījy ja tsēnamyukk jats tu 'ukyí tmēētī ja wēnmāā ny, ja tunk pēkk wēnmāā ny, jats tu 'ukyí nayētē n ja et nāxwīnyēt twēntēēnēt jats jam ja kyē m kutunkī sā jā 'kē m tanēpāāt.

Yā t tīy tyuu nīn tsyēkypy jats yék yék wē 'ext pēn yā t pājētēt mīti yīp yék jaapy pats kuwānī wyēnkētī ky pēn jēn ja puix ja kájp jats sutso tyuutēkī mēēt ja kutujk.

Ja puix kájp (comunidad) mēēt ja kájp tsyēnī (pueblo), jats pēn nay' exkájptīp sām ja puix kájp, jats pēn ka 'anī jatē n yā t tyēk, atsy. Tsep yā t nēmatōō 'm sutso yjattī kyupattī yé puix yé kájpptī ja 'ku jantsy ke ja 'a ja juiky' ájt.

Pats kēxp ja kutujk mīti ja kuk'et tuntājk pyāātyētī yā tīpī tuu nīn jatē n nyēmatōōp nyajā 'wētīp sā ja puix kájp tsyēnētī mīti nyēytanaantīp, jats jatē n yék exkájptī.

Yā t exkájptīp jap yé tsyēē ny jats kuwānī twēntēkīt ja mēj nēwempīt kutujk, wyēntēkīt nayētē n ja kutujkī mīti yām tūntīp, māse ja ' mīti tya nē patypy ku ja puix kájpī kyē m tanēpāt.

Ja kē m tanēpāt jam mutsk tuntājkēxp, mupāāt ja 'a yin waan tyēk 'atsy sā ja kájpī. Jam mā ja mutsk tuntājk jamēn ja puix ja kájp tyēk nyekaxēktī ja kájpstēnālyīn, jamts nayētē n tuntāktī ja kyē m tsēnāā yīn mīti yā yék wēntēkīt jats yék tanēpāt.

Mīti yā nēkapyxy yék tanēpātīp nyē anempy ku ja ayuujk puix kájp yék exkájptī ku ja ' puix kájp jutēkēē yīn.

Yék patumt, jats yék wēntēkīt, yék kupēktī sā ja mēj nēky kutujk tanēpāātī

Mā ja mutsk tuntājk jap ja ' jē kyutujkīn, jats ja puix jāpīpī jap ja ' jē nyēpayēyīn, jats kyē m kutuk tājk mā tanēpētāāktī jats tyēk tuu tēkētī ja kyē m tsēnāāyīn.

Ja kutujk mā yā t yék exkájptī ja kuk'et kutujktājk ja pāājētīp mēēt ja kyutujktī.

Yék exkájptī jats yék wēntēkīt ja puix ja kájp ja kyē m tanēpāt. Tē yā t wēnmāāny tsyep jaty ja kēxp ku yā t yék pawēnmay ku ja kē m tanēpātī ja mēj nēwempīt kájp jāyī pāājētīp, nayē kapyxtsīn yē ' ku yé puix kájp jatūtēkētyī.

Mā ja majāāw tsyēēny jats jats yék tanēpāātī mīti kutunkīn kēxp yék nēmatōōp kē m tanēpāt, jao myīny mā ja A pēktaky jap mā ja matsk jatyāky (Art. 2).

Jatē n tyany jats kapxwātsy yē kē m tanēpāt, mā tukytī y'et ja nēwempīt kájp, jats kuwānī yék tpayē y' ja mēj Nēwempēt Kutujk mīti yām tump, jats mīti nītu 'uk pīky kya tanēpatypy ja jēwetsk.

Ja tīy tyuu nīn mīti jap mēmp jats pāājīp ja kē m tanēpāātī yā t tī.

Ja awāts ājtīn jats kē m tanēpāātī ja tsyēnamyukk, tumukk, kutun'aty, tunk pēkk, jats ja kē m wēnmāāny

- Ja kē m wēnmāāny mupējkīn: awāts ja kyē m mupējkīn, wenlāny, āāw ayuujk, anamk, kopk pāt, kapxāāk: ka'ap yāt ja ayē yék wēntē kīt nayētē n yék exyēt.
- Kutujk jats tūtēktī ja tukunt'aty: pāātīp ja kájp ja exkájptī ku ja ' mēj puix kájp jutēkēē yīn, mā jam ja mutsk tuntājk jats ja kē m tanēpātī ja ' kē m yék wēntēkītīp; twē'extī jats tanēpāātī ja kyutuk mīti ja puix kájp nyētanīp.

Nayētē n yék mētyēp ja tīy tyuu nīn jats jam mā ja mutsk tuntājk kutunkī jats yék nētanētī ja wyēnmāāny, jats tanēpāātī pēn nētanētyīp, yā t nētanāky jam tsyokt mā ka'ap ja tum ayuujk jāyī tsyēnētī.

- Nāāxj kájp, tunk pēk kutujk: ja ayuujk kájpī myēēt tē ja kutujk jats t'exyētēt ja y'et nāxwīnyēt, jats ja pēktāky mīti jam nyāxjōtpī jats tyēk tūntī jats t'ajōt'āātī.

Ka'ap jē jemy kyutujkīn y'eyī yāā. Tī yék tump, yék akonmup yék pēkmup mīti jāpyīn mā ja mēj nēwempīt kutujk jats mīti tē yék mupējatāky mā et xēēw myīny kyuputy. Jantsy nēkaxēp ku jap ja awāts ātk, ja tsōīn, jats ja ayuujk puix kájp yék exkájptī, jāp yā t nyakyutīyētī mā ja nēwempēt kájp ja kyutujk jata māpāāt ja pyātītyī, nayētē n ja wenk jāyītyī mīti yā kutujk pājtīp.

- Ja tu'uk jāā y kutujk: ja ayuujk jāā ytyē, nētu'uk jaty, myēēt ja nēkupōjkīn mīti yē nēwempīt kutujk tyānēpatypy. Nayētē n yék kapy wātsy ku ja tēxyējktī jats ja mutsk unājktī mēk yék nēpayētyē jats yék nēkupōktī.
- Kutujk jats tuknāx yék tīy tyuntī: mā ja ayuujk jāyītyī yék payētyī uk yék tīyuntī kuwānī ja yék pūtēkētī jats ja kukapxy ku ayuujk yék pēktāktī, jats jatē n nēmatōōp jats jākyuktī tī tuu nēp jājīp. Jap kuk'et tuntājk kyutujk kīxyy yék tanēpāātī sutso yā tyuuyē ty.

Ka'ap yē jyemyē ku yē yék exkapy yē ayuujk jāā y tyēk ēyētē jats tyēk wēnkētāktī ja tsyēp sā ja 'a kē m tanēpāātī. Ka'ap yē jyemyē yā nēwīny, jats may ja kuk'et tuntājk yā t t'exkájptī, ja ' ku yām yék pēktā'ky jats nētukī tīy ja nēwempēt jāā y pyāātētī.

Ja ayuujk kutujk, ēy tyuu nīn, sā yā wyēnkētāky jats mīti tēk ātsp mā yék exkay kutujkīn kēxp ja ayujk kájpī, puixtī, kájpī jats mīti kuwānī y'exkájptīp ja nēwempīt kutujk jats ja kutujk mā ja kuk'et tuntājk –wājkwīny.

Tyānēpatypy, ja tsyēnamyukk jats ja yék wēnkētākk mā kyēm tseptī jam pyūxjōtp, kyāpōtp:

Ja y'exkájptīn kuwānī ja twēntēkīt ja mēj kutujk, jats ja tēxyējk yék wēntēkētī jats nayētē n ja pyayē yīn.

Ja kuk'et tuntājk yék mēēpy jats tyēk tuu yēty yā t nēky. Yā t anajmīn tyījy ku ja kuk'et tuntājk pājtīn tanēpāātī mēj ampy, ka'ap tu'uk jaty ja patunk papēk.

Yā t nēky jap nayētē n tanēpaaty ja ana mēn mīti kuwānī ja nēwempīt kutuk pytump.

Mīti jaty tē tyēk 'atsy mā yā t nēky ka'ap atsujkyī tyēk ēēyēkyēxt ja puix kájp ja tsyēptī uk ja y'ayoojk, wa'yē wyā n tunkpājī jats tyuntī ja tunk pēkk mā jaty ja kutujkīn jats ja tuntājk.

Jaak yē py yā t wēnmāāny.

Ja tīy ājtīn mīti yē nēkapyxy tyānēpatypy napyūtēkyēty yē jats ja kutunkī mā jaty ja tyun tājīktī, jaty tyēk tūtēktītī ja tunk jats ja ayuujk puix kájp yék pūtēkētī.

Ka'ap yē nukoo kyupyxy matyākyī, kutujk yē jats tunk tanēpatk yē. Kuwānī nayētē n mēēt īxy tsēky ja meeny jēnkāāp, ka'tsēn ja meeny wēnmāāny yék takāpxt jats kya yék patunt yāt kutujk, ja nā nēkxy tyēk'assy jats yék īxy wēnē n yék tanēpāātī. Kuwānī ja meeny yék tanēpāātī jats yā t tyuutēktī, jats ja puix kájp nayētē n t'ext tōot sā ja meeny, sā ja tunk pēkk tyuu yē y'.

Nayētē n yék kápxwātsy ku ja kutukājk jats ja tunkī mīti pyep kyomp yāt patuu nīn, mēēt ja puix kájp ja yék tanēpāātī jats y'eyīn, jats tyuntī.

Mā ja jatyanī mīti tyājēpkīxyy ja matsk nēkapyxy, nēmp ja :

"Wenk puix wenk kájp mīti yāt kutī jats jā y'natya exkájptīp, ēy jatē n yék exkájptī jats yék wēntēkētī sā yāt kutujk jāp tanēpāātī"

Mīti tē yék ajanyaxy, ēy nyēkwēnkētājkīn maktāxk ja pēēn koo ēn, jats ja kutujkīn mīti ja ayuujk jāā y yék tanēpāātī, pyātētī ja wenk puix, wenk kájp, wenk jāyītyī:

1. Ku tsyēnētī sām tu'uk jē kájp, tsojktīp yā jats tuk'ukyī ja tsyēnāāyīn tpektāktī, ēy tka tsīny apdātī sā ja ayuujk kájp jāp yék jāā kyukī nēky kyixipy, jap mā ja maktāxk jatyanī, mā ja matsk nēkapyxy, ja ku ka'ap nēkx pyāātīp yā t kutujk, jats jatē n yā t yék ampēy ku kuwānī tuknāx yék jākyuktī jats yék tanēpāātī ja kutujk.
2. Ku yék tamē'extī ja ayuujk kájpī, mīti tsyēkypy ja tuknāx'āt, jats nyēkaxē kt ku tūtēktī ēy tu'uk matsk, mīti ja ayuujk puix kájp yék ta exkájptīp jats mīti tūtēkītīp ayuujk kájp'āt. Ja akēxptsēn tsyēkyī jats yék wē'ext, yék exkájptī jats kēxp yék tsēnē yék tanē jatē n ja puix kájp, ka tunk pēkk, ja kēm juky ājtīn, hat mīti ja Poder Revisor de la Constitución y'exp jats tīy tyēktī ja exkájptīn mīti ja ayuujk kájp nēkupōjkētēp, exkájptīp jats yék kutujkīp:
 - 2.1. Ja apaxk, la jēwetsk, jats ja mēk tunk, mīti ja ayuujk kájp jēky ampy tē t'ext tījwētī, jatē n tē yék tūntī tē y'ayowtī, jāyīp ku ja poop jāā y ojts yājtī;
 - 2.2. Ku tsyēkyī jats nyāpyātētī, tu'ukyī ja ayuujk nēkupōjkīn mēēt ja jāāy payēyēn, yék kutujkīn; jap pēn ja akatsī, jats jap pēn ja kyē m āāw ayuujk jāāx eyxētīp, jāāx kájtīp, jāāx juky ājtīp; jats
 - 2.3. Ja exkájptīn ku ja'atī nēwempīt jāyītyī, jats ku yék exkapyja tyēk'atsy ājtīn, jats ja pyujk ja kyājp yék mo'otī ja exkájptīn
3. Kuk ja puix kájp mīti yék tamē'extī yék tamupātp, ka'ap kuwānī yék exkájptī tuki tīy ja kutujk, anamk mīti yīp yék nēkāxp, ja 'a pāājētīp mītipē yēt tanēpāātīn yék tamumwējstīp, sām ja nēky wyā n tī ja tuu mēēptī –en lo conducente–.
4. Kuk ja tamē'extī, jats ja kutujkīn mīti tuu' mēēpy yék exkájptī, kutujkīn kēxp ja 'a jatē n yék tu'nt.

Yék tanēpētāājkīp ku yék pēktī ja myējāwēen jatyanī mā jā maktāxk nēkapyxy, mā nēkapyxy jatīs ja nyēmatyāky jap tē tyānī mā ja jemy matsk nēkapyxy.

Yā t nēky jap tmēētī ja tanēpātī jats yék pēktā'kt tu'uk jē jatyanī mā jyēp kīxy ja maktukujk nēkapyxy.

Yā t y'atsojēmpītyy ja ayuujk kájp ja pyēksoo'īn mā yék amtyē ku tsumy jāyītyī jam tkupātī ja pyēky, ja tsum tsēnāky kyājp wēnkōn.

Yā t amptōō'īn kapyxy yē' ku jatē n yék amtyē, pats kēxp ka'ap ja ayē yē ayuujk jāyītyī jatē n yék tanēpāātī, nētukī tīy ja nēwīnyīl jāyītyī yā t anajkīn pyātēyī, jatē n wyēnkētā'aky jats yék tanēpāātī. Jap tyany mā ja jatyanī ta jep kīxy ja maktukujk nēkapyxy.

Yék amtoop jats yék kujayītī mā ja makēpyxy makmōx nēkapyxy, jats ku mā ja mutsk kutukājk yék mo'ūtī ja ayuujk kájp jats nyamyukētī, jats tyunmuktī.

Yā t Camara de Diputados yājyukīp yē' ku muup ja kutujk mīti pājīp ja mēj nēwempēt kutuk, ku pyāātēyīt kuwānī yék ext yék kotp, sutso wyēnkētāktī.

Jat' nts tyék wénkénákt' yé Comisiones Unidas de Puntos Constitucionales jats ja Asundós Indígenas, jats tpektákt' ku yék ext yék kotp, yék éxpektjats yék tanépiát má ja Pleno de la H. Cámara de Diputados del H. Congreso de la Unión, miti yá yék jaatyámp:

“DECRETO QUE REFORMA LOS ARTICULOS 1º, 2º, 4º, 18 Y 115 DE LA CONSTITUCIÓN DE LOS ESTADOS UNIDOS MEXICANOS”

TU'UKYÍ NÉKAPYXY: yék kujáyt' má ja matsk jats tékéék jatjany ja tu'uk nékapyxy; ték' atsp ja mats nékapyxy, jats kutékéépy ja myé tu'uk jatjany ja makátsk nékapyxy; yék kujáyt' jé tutuj jatjany má ja maktuktuj nékapyxy; jats yék péktá'ky yé myétekéék jatjany má ja maképyxy makmokx nékapyxy, yá' t má ja néky néwempit kutuj, jats tyany slám yá myiny:

TU'UK NÉKAPYXY (Artículo 1)

Ja newiinyit kájp nétku'iyi j' ja jáyatyí pyat' atyétí jats yék ta exkápít ja kutuj miti ja Néký Newémpit Kutuj tyanépaty, ka' ap mupá't yá' t nékx yá' t nipén kya yék péktá' jats nayé ka' yék mastu'ut, ja ja y'í sá yá néky kíjxy yék tanépiát.

Ka' a ja mék, akuráwán' tunk y'uk etní néwiiny. Miti jaté' n jattí yá néwiiny, jayí kéxp ku tyékéit má ja néwmpit nááix kájp, pyiky ja awá' ts' ájín, yék wéntséjkt' jats yék exyetté' ja' ka' ap y'uk tunít jaté' n.

Ka' ap ja apjín mupá't y'uk etní, éy ayuuj kéxp, yátyéjk uk té'xyéjk ájén kéxp, juméit kéxp, wénmáá' ny kyéxp, tunkkéxp, pá' m kéxp, mupéjkt' kéxp, tséna myujkt' kéxp, tsojkt' kéxp, jats miti jaty ja jái' y ájín kéxp kya wéntséjkt', uk ja kutj jats ja awáts' ájín.

MATSK NÉKPYXY (Artículo 2)

Ja néwiinyit kájp tu'ukyí ja', jats ka' ap mupá't nyawyáxéyít.

Ja néwiinyit kájp may pujx may et ja, may ááw ayuuj ja', jam jé myék' ájín ja tpiky má ja ayuuj jáátyí, miti ja jty tsénaatyí ku ja poop jáá' y ojs yjái. Exám páit tjakyaptí ja kyé' m tséniáyt' n, tuu' nín, péjkt', wénmáá' yín, jats ja mupéjkt'.

Ku ja kyé' m wénmáá' ny jats ja kyé' m juky' ájín tsyopáit jats tyunkpáit, jats yék tanépiát péñ kájp yá' t kutuj pájtéyít.

Ja' éñ ayuuj kájpmiti tu'ukyí tsénamyukt' méet ja mupéjkt', tuu' nín, péjkt', jats tu'uk ja et náxwiinyit twéntsééñt', jats jam ja kyé' m kutunk' miti kém tyanépiát sutso tyuut' pyékt', miti nyétanaatyí ja pyujx ja kyájp.

Ja ayuuj jáá' y ja tyintyuu' nín, jats ja ké' m tanépiát tutéké' ja méets ja néwempit tutyuu' nín. Má ja ayuuj ja kyutajkt' nékx tyuuték' jam má ja kuk' et tuntáájk (Wájkwiiny) jats méet ja méj kutuj táájk, má yék méj péktá' ákt miti yá' t néky nyépkapyxy, jats nayé'té' n sá ja ááw ayuuj ték' atsy jaty yék kapyxy, jats méet ja tsénaatyákt' tanatyáákt' má jam tsyéñt'.

Yá' t néwempit kutuj y' exkapy jats nyekupépy ja ayuuj pujx kájp ja tyiy tyuu' nín, ja y' anamín, jats ja ké' m tanépiát; jats nayé'té' n yá' t kéxp:

I. Ké' m ja pujx kájp tanépiát ja tsénayuké; ja kutunk' aty; ja tunmukk; jats ja ké' m juky' ájín.

II. Ké' m tanépiát ja tyi tyuu' nín má ja kyé' m tseptí, kuwanéts nayé'té' n twéntsékéit miti jatjany má yá' t néky, wyéntsékéit nayé'té' n ja jáá' y jé wyéntséjkt', jay awá' ts' ájín, jats mék tpayéty ja té' xyéjk ja y' awáts' ájín. Ja kutuj néky y' xpy jats tyanépaty sutso yá' t jats péñ yá' t pájté tyék kutakt.

III. Ké' m tanépiát sutso tpektákt', twé' xtt' ja kyutunk, péñ nyétanéty ja pyujx kyájp, twéntsékéit nayé'té' n ja té' xyéjk y' awá' ts' ájín.

IV. Yék exyetté' jats yék méjtékt' ja y' ááw y' ayuuj ja wyénmáányít, jats tuki' iyí ja kyé' m juky' ájín.

V. Yék exyetté' ja nááix ja ká' m, ja et ja náxwiinyit má tsyéñt' tyanéti, sá yá' t néky jap tanépiát.

VI. Páit' ájtéty, wéntsékéit sá ja nááix ká' m yék méet' aty yá néwiiny, jats nayé'té' n ku wenk jáá' y pyátyéty ja nááix ká' m, ja kájp tsénaatyéty, tunít jaty tyék tunít ja nááix ja kám, ka' kápy ja tsáá' miti jam má tsyéñt', wyéntsékéit ja' miti yék exyetté'.

VII. Wyé' extp, má ja ayuuj kájp, ja kyutunk má ja mutsk tuntáájk miti pájtéty.

Ja néky kutujkt' jats ja kutuj má ja kutuj táájk tyanépiát sutso yá' t tyuu' yé' ty má jam ja mutsk kájp, jats myéj tékt' myuwenit ja tunk pék sá ja pujx kájp tanépiát tanépiátákt'.

Tyatékéty jats pátyéty ja kuk' et tuntáájk ja kyutuj. Má jaty ja tyi tyuu' nín, ha payéjyín jats ja papé' in pakoo' éñ, jaté' n ja jái' y jaté' n ja kájp, yék exp yék ko' p ja tsyéñtyéñt', jats ja kyé' m jukyájtéñt'. Pat' ájtéty ja ayuuj jáá' y ku ayuuj pyitékétyéty jats ténematop ja tyi tyunk kyé' m ayuuj kéxp.

Ja kuk' et tuntáájk tyanépiát sutso ja pujx kájp ja kyé' m tanépiát, jats ja y' awáts' ájín máse kapyxy jats éy yék tanépiátákt', jats nayé'té' n ja pujx kájp ja pyapeek pyakonk ja nyé' anamé' n ku ja' pujx kájp jutékéé' yín.

Ja Méj Tuntáájk, ja Kuk' et tuntáájk jats ja Mutsk Tuntáájk, jats kyutéké' ty ja apajxín jats ja tuknáx' átk yék wéntsé' kít, tyanépiát ja tuntáájk jats ja tunk pék má yék natstunéty jats tyuu' tékt' ja ayuuj jáá' y ja kyutujkt', méet ja pyujx ja kyájp' yaaktí, myuwenéty kyajaa' t.

Jats kyutéké' ty ja ayuuj ja wénmaaky miti ja ayuuj pujx kájp jeky ampy té tsyéñt', ja kutuki' (tékéék tuntáájk kutunkit'), pájtéty jats:

- I. Yék putékít ja tunk pékk má ja ayuuj jáá' y tsyéñt' jats éy jáwé' yjujky' áttit, tékéék tuntáájk kutunk' pájtéty yá' t jats méet ja pujx ja kájp. Ja mutsk tuntáájk tyanépiát sutso ja meeny jénkááp tuknáx' wyáxxt' jats ja pujx kájp t' ájot' átt.
- II. Muwenit kajaá' ép ja éxpéjkt' jats ja éxpéktáákt', nayé'té' n ja éxpéjkt' méet ja kyé' m y' ááw y' ayuuj kéxp, ja néky kyápk, ja éxpéjkt' tso' nín, ja tunk pékk né' xpéjkt', la kuk' áájk éxpéjkt', jats ja méj éxpéjkt'. Yék tanépiátáákt' ja putéjkt' jats ja uu' n unájk y' éxpékt' má ja méj éxpéktáájk. Yék tanépiátáákt', jats y' éyit kyóit ja ta éxpékt' má wyénkaxé' kt ja pujx kájp ja tsyéñt' yéñt', sá ja kutuj jap nékapyxy jats sá ja pujx kájp wyánt'. Yék méj péktáákt' jats yék putékít ja wéntséjkt' jats ja exkápít má ja wenk pujkt' kájp ja tsyéñt' ték' atsy ja néwiiny.
- III. Yék exp jats ja jái' y yék tsyéñt' néjum, jaté' n tyuuték' tuki' iyí néwiiny, nayé'té' n tyuut' jats yék wéntsé' kít ja ujts tséy jats sá ja pujx kájp nya tsyéñt', yék putékít ja jái' y jats éy tsé' ky yaaktí méet ja kuaky toxk putéjkt', máse ja mutsk uu' nk unákt'.
- IV. Yék putékít jats éy jáwé' tsyéñt' ja ayuuj pujx kájp, jats nayé'té' n má kyuy' átmukt', tsyéñamyukt', méet ja tunk pékk jats ja meeny jénkááp yjái, jaté' n ja kutunk' jéy ja' jats nayé'té' n ja tookp' yákp' ja pyutéjktéty, jats kyójt' jats y' éyét ja jéñ ja téjk, jats ja néj, ja jáá', jats miti jaty isojkt' jats ja éy tséñt' yén yék méet átt.
- V. Kuwán' ja téxyéjk yék wéntsékéit jats nayé'té' n yék putékít jats tatékéit ja tuu' nín péjkt', jats nayé'té' n yék putékít jats éy tsé' ky y' éttit, putékít jats y' éxpékt', jats má nayé'té' n ja pujx kájp matyákmukk tanépiát.
- VI. Méjépy muwenit ja néé' tuu' jats ja pujx kájp jaté' n myéjatá' áktit, éyép jats muwenit ja pujx tuu' jats nayé'té' n ja jén poj tuu' ja kájpéñ tuu'. Yék tanépiát jats ja pujx kájp tju' tyit, tyék tunít jats t' ájot' átt' ja kápsk awá' ts' ájín sá yá' t kutuj tanépiát.
- VII. Yék putékít ja kám tunk, má ja jáá' y ja tya juky' áttit t' ájái, jats éy jáwé' tsyéñt', pyááty ja myeen jénkááp, nayé' yék exp jats ja tuk pékk myayit jats myéuntit myupékt', nayé'té' n ja tapáákt' jats ja jemy pujx jemy pyéktá' ky tyéktuntit jam kámwemp kámjot jats má yákt' tyoókt', yjujyí kyáxtí, éy jáwé' jats tukáx' pyáátyéty ja putéjkt'.
- VIII. Yék tanépiát ja tunk pékk jats ja méturnpí jáá' ytyí yék nékupojktit, jaté' n yá' néwiiny, jats nayé'té' n ja tu'uk et ja tu'uk náxwiiny, yék nékupojkt' ja tunk pékk jats éy jáwé' myéuntit myupéktit, ka' ap tsimy yék ayow yék tunít, nayé'té' n ja té' xyéjkt' yék tsyéñt' ku ja pá' m; ja uu' nk unákt' miti méet ja tyeety tyáákt' myétyéty metumpí, yék putékéty jats tsé' ky, méjé yaaktí; yék wéntsékéty ja tyi' ájín, yékupojkt', jats nayé'té' n ka' kyé' m tséniyéñt'.
- IX. Yék yékté' t' ja pujx kájp ku ja Plan Nacional de Desarrollo y' éttit, nayé'té' n ku ja kuk' et tuntáájk jats ja mutsk tuntáájk jéy ja' tyék éyettí; jats yék kujáyt', yék méj péktá' kt sá ja pujx kájp wyánt' wyénmasytí.

Jats yá' t yék patunt sá yé néky yá yék jatjany, ja Cámara de Diputados má ja Congreso de la Unión, ja kuk' et tuntáájk ja pyapee' in pyako' in jats ja mutsk tuntáákt', máá' páit' pytít' atyétí, ja' tyanépiát' ja meeny ja jénkááp jats tyékt' yá' t kutuj, nayé'té' n ja' tyanépiátáákt' su ja tunk ja péjk yé' ty tyuutékít, jats ja pujx ja kájp méet tyuutit pyéktit, yá' tsén pájtéty, t' extér ko' tít ku yék tunít miti yá yék tanépiát.

Wenk pujx wenk kájp miti yá' t kutuj jats ja' y natya exkápétyéty, éy jaté' n yék exkápít jats yék wéntsékéit sá yá' t kutuj yá' t tanépiát.

ARTICULO 4º (Kutékéépy ja myétu' uk jatjany)

ARTICULO 18

.....
.....
.....

ja tsumy jää'ytyí jats ja pëky kupajtpëpí mupáat tsumtysënëtip má tsumtääjk jam kájp wënkön, jats jatë'n ja kájp tsënaaky jats ja ëy tyunk t'awëmpetit, jatë'n ja yëk putëkit jats wyënmayëmpet.

ARTICULO 115

III Jawyakyxy

Ëxonk jatiany

Ja ayuujk kájpí, má ja myutk tuntääjktí, ëy nya myukëtit tyunmuktít, sä ja tanëpaaty ja kutjk.

ARTICULOS TRANSITORIOS

ARTICULO PRIMERO. Yá't nëky, kutujk, kyëm japom yë tyuntëkit ku yëk japyëtsëmp jam Diario Oficial de la Federación.

ARTICULO SEGUNDO. Ku yá't kutujk tyuntëkit, yë Congreso de la Unión jats ja wájkwiinyít kutujktääjk pajtëtip jats tyëk ték'ätstít ja nyëky má ja kutujk myiny, jats yëk wëntsekít jats tyuu'tëkit yät nëky.

ARTICULO TERCERO. Jats wyënkëta'kt má ja distritos nyäxkëta'kt jats mäapájt ja kájp tnëtanít, yëk mëj pëktá'kt má ja pujx kájp tsyënëtip jats pën jaty, jats nëkx ja kájp tatëkëti yätptí tanëpätk.

ARTICULO CUARTO. Ja mëj nëwempët kutunk (Poder Ejecutivo Federal) pajtëytp ku ja neky má jáp yëk nëmatyáky jatits yät jatë'n y'ëyí jats miti jaty yáp nëky kiyxypy të yëk jatyek'atys, jats yëk jaanyäxt má ja pujx kájp ja y'ayuujktí, jats nayëtë'n yëk kápwxäxt jats ja' tnajäwëtit, t'extít yät tunk.

Por la comisión de puntos constitucionales

Kutujk tanëpätptí (Diputados)

Por la Comisión de Asuntos Indígenas

Kutujk tanëpätptí (Diputados)

PERIÓDICO OFICIAL
SE PUBLICA LOS DÍAS SÁBADO
INDICADOR
JEFE DE LA UNIDAD DE LOS TALLERES GRÁFICOS
C. DAGOBERTO NOÉ LAGUNAS RIVERA
OFICINA Y TALLERES
SANTOS DEGOLLADO No. 500 ESQ. RAYÓN
TELÉFONO Y FAX
51 6 37 26
OAXACA DE JUÁREZ, OAXACA

CONDICIONES GENERALES

EL PAGO DE LAS PUBLICACIONES DE EDICTOS, AVISOS Y SUSCRIPCIONES DEBE HACERSE EN LA RECAUDACIÓN DE RENTAS, DEBIENDO PRESENTAR EL ORIGINAL O LA COPIA DEL RECIBO DE PAGO.

TODOS LOS DOCUMENTOS A PUBLICAR SE DEBERÁN PRESENTAR EN ORIGINAL, ESTA UNIDAD NO RESPONDE POR ERRORES ORIGINADOS EN ESCRITURA CONFUSA, BORROSA O INCORRECTA.

LAS INSERCCIONES CUYA SOLICITUD SE RECIBA DESPUÉS DEL MEDIO DÍA DE **MIÉRCOLES**, APARECERÁN HASTA EL NUMERO DE LA SIGUIENTE SEMANA.

LOS EJEMPLARES DE PERIÓDICOS EN QUE APAREZCAN LA O LAS INSERCCIONES QUE INTERESAN AL SOLICITANTE, SOLO SERÁN ENTREGADOS CON EL COMPROBANTE DEL INTERESADO, DE HABERLO EXTRAVIADO SE ENTREGARAN PREVIO PAGO DE LOS MISMOS.

 PERIÓDICO OFICIAL